

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของชุมชนบางขันแตก จังหวัดสมุทรสงคราม

Community Based Tourism Management and Sustainable Tourism Development of Bangkantaek Community in Samutsongkhram Province

 สุดถนอม ตันเจริญ^{1*}

 Sudthanom Tancharoen^{1*}

บทคัดย่อ

การศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนบางขันแตก จังหวัดสมุทรสงคราม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่จะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนบางขันแตก จังหวัดสมุทรสงคราม และ 2) การรับรู้และการเรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นการต่อยอดการวิจัยปี 2555 และ 2559 การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนประกอบด้วยความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว การรับรู้และการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการรวบรวมข้อมูลจากประชาชน 360 คน จาก 12 หมู่บ้าน จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา โดยใช้ค่าร้อยละ อธิบายข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างด้านเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน อธิบายเกี่ยวกับศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน การรับรู้และการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ส่วนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหาและสรุปประเด็นสำคัญที่ตรงกัน พบว่า ศักยภาพด้านองค์กรชุมชนและด้านการจัดการในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมากที่สุด โดยเฉพาะการที่ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกันชุมชนสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้และกรรมกฏกติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบสำคัญของศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากที่สุด ส่วนการรับรู้และเรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากสื่อแผ่นพับที่ผู้วิจัยได้จัดทำและเผยแพร่ผ่านกิจกรรมบริการวิชาการ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเรื่องการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือนมากที่สุด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าในภาพรวมของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ยั่งยืน กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลต่อรายได้ของชุมชน สังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนมากที่สุด

คำสำคัญ : การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การพัฒนาการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

^{1*} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาการตลาด อาจารย์ประจำสาขาวิชาการประกอบการธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา 1061 ถนนอโศกภาพ 15 แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

Abstract

A study of community based tourism management and sustainable tourism development of Bangkantaek Community in Samutsongkhram Province was aimed to study 1) the potentials of community based tourism management enhancing sustainable tourism development and 2) the perception and learning about community based tourism effecting tourism promotion. This research was the combination of the research findings in 2012 with the survey data in 2016. Data was gathered from 360 samples in 12 villages and using the descriptive statistics including percentage, mean, and standard deviation for analyzing of quantitative data whereas the content analyze was used for qualitative data. The findings of the research were as follows : 1) Community based tourism management in “community organizing” and “management” factors were highest level, especially in the items of understanding to each others among people and the ability of linkage for tourism and overview of community development. 2) The regulations and rules in their environmental, cultural, and tourism management were the essential components of potential in community based tourism management. 3) The perception and learning on community based tourism management from printed media via the activities of academic project that researcher conducted, most samples acknowledged about community based tourism management. As a whole of overview on sustainable tourism development, most samples referred that tourism activities affected the sustainable incomes, society, and environment at the highest level.

Keywords : community based tourism, tourism development, sustainable tourism

บทนำ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism; CBT) เป็นแนวคิดที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกนำมาจัดการในชุมชนท้องถิ่น โดยรูปแบบของการจัดการโดยชุมชนหรือเจ้าของพื้นที่ (Host Management) เช่น ประเทศญี่ปุ่น หรือฟิลิปปินส์ Etsuko [1] แห่งมหาวิทยาลัย Okazaki Kobe ได้ศึกษาและพบว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นตัวอย่างของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญคือการมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจ ความร่วมมือ และความคิดสร้างสรรค์ การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนขยายตัวอย่างรวดเร็วและมีแนวโน้มที่จะเติบโตขึ้นเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงภายในและภายนอกชุมชนมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นวิธีการจัดการท่องเที่ยวแบบหนึ่งที่มีศักยภาพ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรการท่องเที่ยวในตัวเอง [2]

สำหรับประเทศไทย กระแสการพัฒนาเพื่อสนับสนุนการยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของคนในท้องถิ่น รัฐบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจและสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 (มาตรา 46 และ 56) โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพึ่งตนเองและการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจชุมชน (มาตรา 78) รวมถึงแนวโน้มการเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ตามแนวความคิดการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม [3] แต่ในความเป็นจริงแล้วกลับพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในหลายพื้นที่ที่นักวิจัยศึกษารูปแบบและแนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ และการท่องเที่ยวโดยการจัดการร่วมกันของชุมชนเอง ก็พบว่า ปัญหาเกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการจัดการ ซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ท่ามกลางกระแสท้องถิ่นนิยม ที่มุ่งเน้นให้มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น และให้ความสำคัญกับสิทธิชุมชนท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พอสรุปได้ว่าในมาตรา 46 และมาตรา 56 กล่าวถึงการให้สิทธิชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและการตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นตาม มาตรา 78 รวมทั้งกระแสการเรียกร้องของชุมชนท้องถิ่นท่ามกลางแนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

ปัญหาอุปสรรคที่พบจากผลการวิจัยในหลายพื้นที่พบว่า ปัญหาในการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในท้องถิ่น ประชาชนในท้องถิ่นไม่ค่อยได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ขาดการประสานความร่วมมือกันระหว่างประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐ ปัญหาความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ รวมทั้งหน่วยงานรัฐไม่ค่อยเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง

การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของพื้นที่แหล่งทรัพยากรอันหลากหลายของชุมชน การพิจารณาการใช้ประโยชน์ในประเด็นนี้เป็นการเน้นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ ดังนั้นการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงตั้งอยู่บนฐานคิดที่เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการผสมผสานจุดมุ่งหมายของการฟื้นฟูและอนุรักษ์สภาพแวดล้อม รวมทั้งอัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ของชุมชนอันมีวิถีชีวิตและจารีตประเพณีแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังมีจุดมุ่งหมายให้คนในชุมชนรู้จักการสร้างสรรค์ท้องถิ่น เร่งเร้าความภาคภูมิใจในความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมประเพณีของตน รวมทั้งสามารถให้คำอธิบายแก่นักท่องเที่ยวได้รับรู้และเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรม

ท้องถิ่น ความสวยงามและคุณค่า ตลอดจนการสื่อให้เห็นพัฒนาการของวัฒนธรรม จารีตประเพณีทั้งนี้เพื่อให้คนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การเคารพต่อความเชื่อ ศักดิ์ศรีและสิทธิในการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ วัฒนธรรมประเพณี และพิธีกรรมของชุมชน โดยเน้นการจัดการท่องเที่ยวบนเงื่อนไขของการจัดการที่มีความรับผิดชอบที่จะช่วยกันลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ทั้งนี้มุ่งให้มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่จะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน โดยอาศัยความอนุเคราะห์และความร่วมมือของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบกับการจัดทำสื่อแผ่นพับและการให้บริการวิชาการเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชุมชนและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจก่อนเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษาคั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่จะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนบางชั้นแตก จังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อศึกษาการรับรู้และการเรียนรู้เกี่ยวกับการสื่อสารความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน พัฒนาความสัมพันธ์ของเครือข่ายต่อยอดการวิจัยเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ผู้นำชุมชนและชาวบ้านสามารถนำผลการวิจัยสรุปเป็นแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบางชั้นแตกอย่างยั่งยืน
2. แนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะนำไปสู่การ

พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนอื่น

3. องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดแผนปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมหรือสนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนตามบริบทของชุมชนได้อย่างเหมาะสม

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนจัดว่าเป็นการมุ่งบทบาทสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำเป็นต้องมีหน่วยงานรัฐและเอกชนทุกส่วนสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน โดยเฉพาะองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานการท่องเที่ยวมีหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง

การส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว ในความหมายที่ครอบคลุมทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งหมายความถึง พื้นที่ สิ่งของ กิจกรรม และหรือมิติอื่นใดที่สามารถให้คุณค่าเชิงการท่องเที่ยว เช่น ความสวยงามตามธรรมชาติคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และการเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ทั้งนี้ทรัพยากรการท่องเที่ยวสามารถปรากฏได้ทั้งในลักษณะของรูปธรรม สัมผัสได้ด้วยการจับต้อง เช่น สิ่งก่อสร้างของที่ระลึก ถ้ำ และน้ำตก เป็นต้น และในลักษณะของนามธรรมที่ไม่สามารถสัมผัสได้แต่สามารถสัมผัสได้ด้วยทางอื่น เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษาความเป็นชนเผ่า และการเล่นการแสดงพื้นบ้าน เป็นต้น รวมถึงสถานที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นที่มีลักษณะเด่นดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว [4]

รูปแบบการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) มี 3 รูปแบบ คือ 1) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวปกติของชุมชน 2) ศึกษาดูงาน

เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งมีทั้งการบรรยาย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานได้เข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทหรือวัตถุประสงค์ของการศึกษาดูงาน 3) จิตอาสา เป็นกิจกรรมเพิ่มเติมสำหรับอาสาสมัครที่ต้องการทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ส่วนองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีอยู่ 4 ด้าน คือ 1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) องค์กรชุมชน 3) การจัดการ 4) การเรียนรู้ [5]

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) กับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม

การท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม เนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวเกี่ยวกับทรัพยากรที่ชุมชนใช้เป็นฐานการผลิตเป็นทรัพยากรเดียวกัน วัฒนธรรมและสังคมเป็นตัวขับเคลื่อนเรื่องจิตวิญญาณของชุมชน ในการสร้างสัมพันธ์กันภายในชุมชนและการสัมพันธ์กับภายนอก ควรจะเชื่อมโยงให้เห็นการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม

สรุปได้ว่า หลักการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีหัวใจอยู่ที่ความเป็นเจ้าของร่วมกัน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดเป้าหมายและทิศทางการดำเนินการ ซึ่งสะท้อนถึงความภาคภูมิใจในความเป็นชุมชน และส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม รักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ผ่านกระบวนการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยมีผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์โดยตรงแก่ชุมชนในส่วนของสร้างงานสร้างรายได้อย่างเป็นธรรม

ดังนั้น การท่องเที่ยวโดยชุมชน จะเกิดขึ้นได้ สมาชิกในชุมชนจะต้องยึดมั่นและปฏิบัติอยู่ในกรอบของหลักการข้างต้น เนื่องจากชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรโดยชาวบ้านร่วมกันจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและมีความโปร่งใสในการแบ่งปันประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างมีคุณมีผล

การท่องเที่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากการประชุมระดับโลกเรื่องสิ่งแวดล้อมโลก (Earth Summit) ในปี 2535 นับเป็นจุดเริ่มในการผลักดันความคิดเรื่อง “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ส่งอิทธิพลถึงการให้ความสำคัญเรื่อง “การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน” จากกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ประการ กล่าวคือ

1. กระแสความต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้
3. กระแสความต้องการในการพัฒนาคนและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นความพยายามหนึ่งของการสร้างทางเลือกในการพัฒนาในประเด็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากท่องเที่ยว และมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนา

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยชุมชนมีส่วนร่วมเป็นการท่องเที่ยวที่มีความต่อเนื่อง มีคุณภาพ และมีความสมดุล ด้านความต้องการ อุตสาหกรรมท่องเที่ยว ความต้องการของชุมชนท้องถิ่นและขีดความสามารถของทรัพยากรที่มี [5]

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) เป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่มีแนวคิดชัดเจน กล่าวคือ เป็นการท่องเที่ยวที่จัดการโดยชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน จุดเด่น ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) คือ แต่ละชุมชนจะมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับความเป็นท้องถิ่นดั้งเดิมเป็นการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชาวบ้าน

นักท่องเที่ยวสามารถรับรู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ วัฒนธรรมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงมีนัยสำคัญเชื่อมโยงกัน คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน การพึ่งพาตนเองโดยมุ่งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมไปถึงการสร้างงานและรายได้อย่างเป็นธรรมและทั่วถึงเพื่อการพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง ซึ่งต้องได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนความรู้และทักษะในการจัดการอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ หน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทและหน้าที่สำคัญอย่างยิ่ง

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาคือ ประชาชน/ชาวบ้านในตำบลบางขันแตก จำนวนหลังคาเรือน 927 หลังคาเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 4,595 คน จากการสุ่มตัวอย่างการสุ่มแบบใช้ความสะดวก (Accessible Sampling) และกำหนดสัดส่วน (Quota Sampling) ตามตารางการกำหนดจำนวนตัวอย่างของ Krejcie และ Morgan (ประชากร 4,500 คน ตัวอย่าง 354 คน) [6] ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากประชากรในแต่ละหมู่บ้าน โดยคละเทศและวัยตามความสะดวกที่จะให้ข้อมูลได้ ทั้งหมด 12 หมู่ คือ หมู่ที่ 1 ถึงหมู่ที่ 12 กลุ่มเป้าหมาย หมู่ละ 30 คน รวมตัวอย่าง 360 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม ประกอบด้วยข้อคำถาม 4 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนประกอบด้วยความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ได้แก่ ชุมชนมีฐาน

ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และมีวิธีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ด้านองค์กรชุมชน ได้แก่ ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่าง ๆ ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ด้านการจัดการ ได้แก่ การมีกฎกติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว เมืองค็กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชน มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ด้านการเรียนรู้ ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง

ส่วนที่ 3 การรับรู้และการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ประชาชน/ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในตำบลบางขันแตก ที่เข้าร่วมและไม่เข้าร่วมกิจกรรมการบริการวิชาการ ระหว่างเดือนมกราคมถึงสิงหาคม 2560

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติวิเคราะห์ (Statistical Analysis) ประเภทสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) อธิบายข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างด้านเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation ; S.D.) อธิบายเกี่ยวกับศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน การรับรู้และการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ส่วนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหาและสรุปประเด็นสำคัญที่ตรงกัน

สรุปผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างและเป็นแม่บ้าน ในขณะที่เป็นเกษตรกรด้วย ผลการวิจัยจากความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่างไม่แตกต่างกันมากนัก โดยสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

ศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม พบว่า ชุมชนมีวิธีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนมีความเกี่ยวข้องกับศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากที่สุด

ด้านองค์กรชุมชน พบว่า การที่ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกันเป็นองค์ประกอบสำคัญของศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากที่สุด รองลงมา คือ มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย อยู่ในระดับมาก

ด้านการจัดการ พบว่าชุมชนสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ และการมีกฎกติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว เกี่ยวข้องกับศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากที่สุด

ด้านการเรียนรู้พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้เรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเรื่องการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือนมากที่สุด รองลงมาคือลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่แตกต่างอยู่ในระดับมากที่สุด

ในภาพรวมของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ยั่งยืน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ยั่งยืนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวมีผลต่อรายได้ของชุมชน สังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนมากที่สุด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศชุมชน อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกับ กิจกรรมการท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อธรรมชาติ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก

การรับรู้และการเรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว โดยชุมชน

ด้านการรับรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว โดยชุมชนพบว่า สื่อแผ่นพับทำให้กลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน และช่วยให้นักท่องเที่ยวรับรู้ถึงความเป็นมาของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ส่วนความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการทำงานและดำเนินชีวิตมากที่สุดรองลงมาคือ ความรู้และแผ่นพับหรือสื่ออื่น ๆ ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่บางชั้นแตกได้เป็นอย่างดี

ชี้ให้เห็นว่า การใช้แผ่นพับที่นักวิจัยได้ผลิตขึ้นเป็นสื่อที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ดี ดังนั้น ในการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวและการสื่อสารข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน เหมาะกับการใช้สื่อเฉพาะเพื่อการสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมาย ชุมชน ทั้งนี้ ผู้ผลิตสื่อต้องคำนึงถึงรูปแบบและการออกแบบให้น่าสนใจ น่าอ่าน และน่าเก็บรักษา ด้วยความสวยงามของรูปภาพและคุณค่าของข้อมูลประวัติความเป็นมาและแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นความภาคภูมิใจของคนในชุมชน

ด้านการเรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว โดยชุมชน จากความเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกันมาก และอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด พบว่า กลุ่มตัวอย่างสามารถนำความรู้เกี่ยวกับการจัดการและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ไปใช้ประโยชน์ในการทำงานและดำเนินชีวิตอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ความรู้และแผ่นพับหรือสื่ออื่น ๆ ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่บางชั้นแตกได้เป็นอย่างดี อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ข้อมูลสถานที่และแหล่งท่องเที่ยว ความรู้และแผ่นพับหรือสื่ออื่น ๆ อบต.สามารถ ใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่บางชั้นแตกได้เป็นอย่างดี และลำดับสุดท้ายคือ ข้อมูลสถานที่และแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่บางชั้นแตกได้เป็นอย่างดี

อยู่ในระดับมาก ชี้ให้เห็นว่า แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างค่อนข้างสนใจเกี่ยวกับการจัดการและข้อกฎหมายที่สามารถนำไปใช้ได้จริง รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่น และการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับประเทศ ระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกิจกรรมการท่องเที่ยวมีผลต่อรายได้ของชุมชน สังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน รวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชน ซึ่งมีความคิดเห็นสำคัญที่ตรงกัน 3 ด้าน ดังนี้

1) การจัดการการท่องเที่ยวที่มีจิตสำนึกและมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ โดยการจัดการการท่องเที่ยวที่มีจิตสำนึกและมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศเกี่ยวข้องกับแม่น้ำลำคลองมากที่สุด รองลงมาคือ สิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติและพืชพันธุ์ไม้ต่างๆ ตามลำดับ

2) การจัดการท่องเที่ยวที่สร้างความรู้และให้ความรู้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวที่สร้างความรู้และให้ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นมากที่สุด รองลงมาคือ การสร้างและการให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม และการสร้างงานสร้างอาชีพ ตามลำดับ

3) ความต้องการให้ประชาชนในท้องถิ่นมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวท้องถิ่นมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกกิจกรรมและลำดับสุดท้าย คือ การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์อย่างเสมอภาค ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยชุมชน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นชาวบ้านในตำบลบางขันแตกเสนอให้องค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลส่งเสริมและสนับสนุนการให้ความรู้ โดยร่วมมือกับชุมชน วัดและโรงเรียน เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง รวมถึงการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว และการพัฒนางานและอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เนื่องจากตำบลบางขันแตกมีแหล่งท่องเที่ยวโดดเด่นเชิงวัฒนธรรมเท่านั้นคือวัดและโบราณสถาน

การอภิปรายผลการวิจัย

ในภาพรวมแล้วกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่า สักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชน มีองค์ประกอบสำคัญด้านองค์กรชุมชน โดยเฉพาะการที่ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน และด้านการเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

ด้วยเหตุที่ชุมชนมีความตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มและการเข้าร่วมโครงการพัฒนางานอาชีพโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น ทำให้ชุมชนตื่นตัวในการรับรู้และเรียนรู้เกี่ยวกับความหมายและรูปแบบของการท่องเที่ยว โดยชุมชนมากขึ้น จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่ากลุ่มตัวอย่างสนใจเรียนรู้และเปิดรับความรู้จากสื่อต่างๆ ทั้งด้านการตลาด การผลิต ตลอดจนความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปใช้ประโยชน์ในการทำงานและดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพในการพัฒนาความร่วมมือและการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองอย่างชัดเจน

แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างในชุมชน ต.บางขันแตก เข้าใจและตระหนักถึงองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้ง 4 ด้าน ตามที่ พงณา สวนศรี [7] กล่าวถึงองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่ามีอยู่ 4 ด้าน คือ 1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) องค์กรชุมชน 3) การจัดการ 4) การเรียนรู้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพด้านองค์กรชุมชนและการจัดการ ซึ่งให้เห็นว่า

ชุมชนมีจิตสำนึกในการพัฒนาตนเอง พึ่งพาตนเอง คิดเป็นทำเป็น มีความพยายามในการเรียนรู้พัฒนาเกิดรายได้เพิ่มขึ้นมีการรวมตัวกัน สร้างความเข้มแข็งในชุมชนนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ตามความคาดหวังและความพยายามที่จะดำเนินการเพื่อให้เป็นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามที่ วีระพล ทองมา [8] อธิบายไว้คือ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคมวัฒนธรรม 3) สิ่งแวดล้อม และสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนคือการรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญา สืบสานสืบทอดตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ได้ เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมในทรัพยากรของชุมชน และเกิดกระบวนการเรียนรู้การทำงานร่วมกันในที่สุด ในความหมายของผลกระทบด้านบวกของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากผลการวิจัย ของสุดถนอม ต้นเจริญ [9] สักยภาพด้านการจัดการเกี่ยวกับการกระจายผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างเป็นธรรม และศักยภาพด้านองค์กรชุมชน เกี่ยวกับชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา สร้างเสริมงานและรายได้ให้แก่ชุมชน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แสดงว่า สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ยังรู้สึกว่าผลประโยชน์ที่ชาวบ้านได้รับจากการท่องเที่ยวในพื้นที่ยังไม่มีความเป็นธรรมเท่าที่ควร อีกทั้งพวกเขายังต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้านต่าง ๆ มากขึ้น เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ นรินทร์ สังข์รักษา สุภาภรณ์ พรหมฤทัย และ ชีริงกูร วรรณรุ่งกุล [10] ที่พบว่าแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องการบทบาทของ 5 ส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน นักท่องเที่ยว และสถาบันการศึกษา ซึ่งจะช่วยกันสร้างแรงจูงใจแก่นักท่องเที่ยว ทั้งด้านความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมต่าง ๆ ความปลอดภัย ความเป็นมิตร และสิ่งอำนวยความสะดวก ล้วนต้องการผู้บริหารและคนจากทุกฝ่ายส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกัน

ส่วนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการ

ท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ยั่งยืน โดยการจัดการการท่องเที่ยวที่มีจิตสำนึกและมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ โดยเฉพาะแม่น้ำลำคลอง การจัดการท่องเที่ยวที่สร้างความรู้และให้ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และต้องการให้ประชาชนในท้องถิ่นมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนสอดคล้องกับแนวคิดของ อุษาดี พูลพิพัฒน์ [5] ที่ว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยชุมชนมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่มีความต่อเนื่อง มีคุณภาพ และมีความสมดุล ด้านความต้องการ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวความต้องการของชุมชนท้องถิ่นและขีดความสามารถของทรัพยากรที่มี เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ เทพรัตน์ จันทพันธ์ และ วิวัฒน์ ฤทธิมา [11] พบว่าการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลามีรูปแบบของฐานการเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งลักษณะของฐานองค์ความรู้ ประกอบด้วยกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลบ้านขาว กำเนิดถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม มีการกำหนดทิศทางโดยชุมชน การจัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน โดยที่ชุมชนมีบทบาทในฐานะเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน และสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน องค์กรชุมชน และหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ เข้ามาร่วมคิดร่วมวางแผน มีส่วนร่วมในการดำเนินการในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเช่นเดียวกับผลการวิจัยของ สุดถนอม ดันเจริญ [8] เรื่อง ประเพณีลอยกระทงตามภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์และป้ายประชาสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์เผยแพร่ความรู้ด้านการสื่อสารการตลาดผสมผสานกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทยเป็นที่สนใจของชุมชน ต.บางขันแตกอย่างมาก รวมถึงการเรียนรู้ของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ย่อมก่อเกิดศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนได้คือสามารถพึ่งตนเองได้ด้วย

การจัดการร่วมกันของสมาชิกในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการวิจัยศักยภาพด้านการจัดการเกี่ยวกับการกระจายผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างเป็นธรรม และศักยภาพด้านองค์กรชุมชน เกี่ยวกับชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา สร้างเสริมงานและรายได้ให้แก่ชุมชน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้นการเพิ่มศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวต้องมีการวางแผนร่วมกันของทุกฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างจริงจัง เพื่อป้องกันและลดปัญหาความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ รวมถึงบทบาทของผู้นำชุมชนและการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน ธุรกิจชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเน้นการสร้างตราสินค้าแหล่งท่องเที่ยว (Destination Branding) เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนอย่างยั่งยืน ได้กลายเป็นแนวคิดที่สำคัญแนวคิดหนึ่งในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

3. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนควรมีการณรงค์เพื่อป้องกันและลดการต่อต้านการเจริญเติบโต อันเนื่องมาจากการพัฒนา แต่ต้องเน้นข้อจำกัดของการเจริญเติบโตและการท่องเที่ยวต้องจัดการบริหารภายใต้ข้อจำกัดด้านทรัพยากรของชุมชน

4. สมาชิกของชุมชนและผู้นำชุมชนควรร่วมหารือกับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการวางแผนและจัดการการท่องเที่ยว มุ่งนำเสนอผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นหลักและคำนึงถึงผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

5. ควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับงานต่าง ๆ อย่างระมัดระวัง โดยอาศัยการแสดงความคิดเห็นด้วยฉันทามติทุกขั้นตอน

6. เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ควรสร้างสรรค์แหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นเชิงวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและจูงใจให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สนับสนุนให้มีเอกลักษณ์และมีความเป็นระเบียบที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้

เอกสารอ้างอิง

- [1] Etsuko, Okazaki. (2008). A Community-Based Tourism Model: Its Conception and Use. *Journal of Sustainable Tourism*, 16(5) pp.511–529.
- [2] กอบกุล ราชะนาคร. (2550). *กฎหมายกับสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- [3] สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2559). *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. สืบค้นเมื่อ 19 มีนาคม 2559 จาก http://www.trf.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=957:2012-07-01-03-23-1&catid=35:research-orum&Itemid=146
- [4] มนัส สุวรรณ และคณะ. (2541). *การจัดการท่องเที่ยว*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- [5] อุษาวดี พลพิพัฒน์. (2545). *การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในประเทศไทย*. *จุลสารการท่องเที่ยว*. 21(4) : 38-48.
- [6] ยุทธ ไกยวรรณ. *หลักสถิติวิจัยและการใช้โปรแกรม SPSS*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [7] พจนา สวนศรี. (2546). *คู่มือการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพมหานคร : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- [8] วีระพล ทองมา. (2555). *การท่องเที่ยวสีเขียว: เรื่องจริงหรือแค่ภาพลวงตา* รายงานผลการดำเนินโครงการสัมมนาวิชาการระดับชาติด้านการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ครั้งที่ 2 จังหวัดเชียงใหม่.

- [9] สุกตอม ดันเจริญ. (2558). *ประเพณีลอยกระทงกับการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและการอนุรักษ์วัฒนธรรม*. รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติสหวิทยาการเอเชียอาคเนย์ 2558 วันที่ 25 มิถุนายน 2558 กรุงเทพฯ หน้า 496-502.
- [10] นรินทร์ สังข์รักษา สุภาภรณ์ พรหมฤทัย และธีรังกูร วรบำรุงกุล. (2559). *รูปแบบและพฤติกรรมท่องเที่ยวที่ไร้ความรีบเร่งของนักท่องเที่ยวในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย*. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการทหารค้ำไทย มนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 36, 2 : 1-19.
- [11] เทพรัตน์ จันทพันธ์ และวิวัฒน์ ฤทธิมา. (2556). *เรื่อง การท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา*. รายงานสืบเนื่องการประชุมภาคใหญ่วิชาการ ครั้งที่ 4 วันที่ 10 พฤษภาคม 2556 หน้า 71-78.